

Ján Beljak

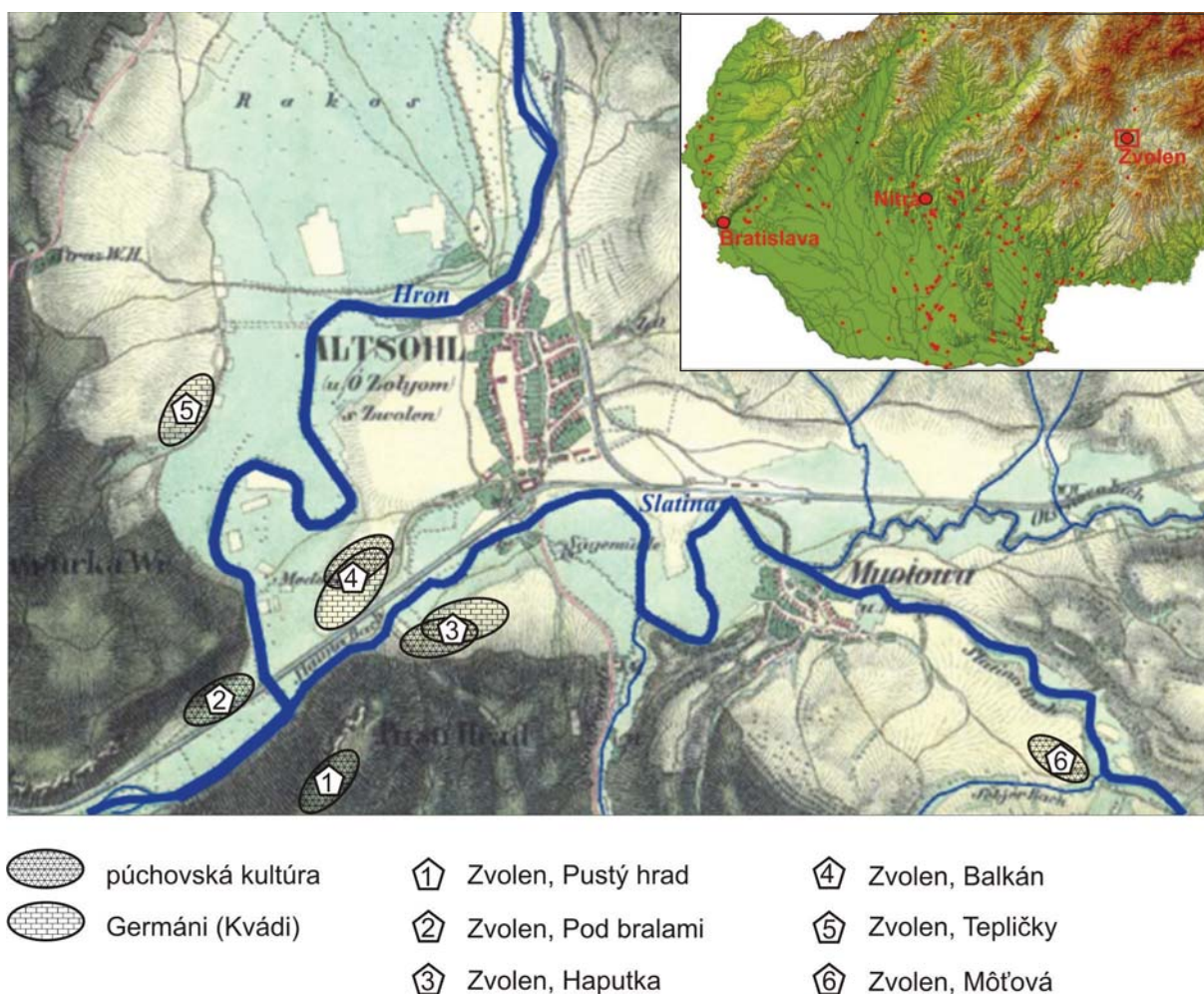
OSÍDLLENIE VO ZVOLENE V DOBE RÍMSKEJ NA PRÍKLADE OSÁD HAPUTKA A BALKÁN

Stredoslovenské mesto Zvolen leží na sútoku riek Hron a Slatina, v nadmorskej výške: 289–315 m.n.m. Výhodná poloha a vhodné prírodné podmienky boli lákavé pre osídlenie od praveku. Takmer v každom období bol Zvolen hraničným miestom, kde sa stretali vplyvy rôznych kultúr. Tento význam podčiarkovalo aj križovanie významných diaľkových ciest. Pohronská cesta viedla údolím Hrona v smere

východ-západ. Cesta v stredoveku známa pod názvom „Via Magna“ viedla z juhu na sever (obr. 1).

PÚCHOVSKÁ KULTÚRA

Zvolenská kotlina bola v mladšej a neskorej dobe laténskej ako aj v prvých dvoch storočiach nového letopočtu osídlená nositeľmi púchovskej kultúry. Do počiatkov doby rímskej prežívajú opevnené

Obr. 1. Osady v dobe rímskej v mikroregióne Zvolena.

Abb. 1. Kaiserzeitliche Siedlungen in der Mikroregion von Zvolen.

osady tejto kultúry, napr. v blízkej Detve-Kalamárke, v Šašove na hradnom kopci a v Hronskej Dúbrave v polohe Hrádok. V neskorej dobe laténskej sú hrádky púchovskej kultúry na strednom Pohroní doložené aj v Badíne, v Horných Pršanoch, v Selciach a pri Bzenici (*Pieta 2008*, 40). Nie je vylúčené, že medzi ne bude možné zaradiť aj zvolenský Pustý hrad, na ktorom je potvrdené osídlenie púchovskou kultúrou v dobe laténskej (*Pieta 2008*, obr. 12: 3, 4). Osady sa nachádzali na vyvýšených riečnych terasách Hrona, hlavne vo Zvolenskej a Žiarskej kotline. K. Pieta (1994) predpokladá južnú hranicu osídlenia púchovskej kultúry na línii: Trenčín – Partizánske – Žarnovica – Zvolen – Detva. Celkove však konštatuje podstatne menej dokladov osídlenia púchovskej kultúry v neskorej dobe laténskej na Pohroní v porovnaní s Považím (*Pieta 2008*, 40).

Na strednom a hornom Pohroní nebolo dodnes objavené žiadne centrálné hradisko akým je napr. Liptovská Mara na Liptove alebo Machalovce na Spiši. Na území Zvolenskej a Žiarskej kotliny sú potvrdené iba malé hrádky, ktoré zvyčajne „sprevádzali“ spomínané centrá. Absencia centier môže súvisieť s tým, že sa sledovaný región nachádzal na južnej hranici púchovskej kultúry, resp. so stavom archeologického bádania.

S púchovskou kultúrou sa na strednom Pohroní viažu doklady metalurgickej činnosti, napr. železné poloprodukty a troska z Detvy-Kalamárky (*Šalkovský 1994*). Treba podotknúť, že železné rudy sa vyskytujú v blízkyh pohoriach Poľany a Slovenského Rudohoria. O tejto činnosti ľudu púchovskej kultúry – keltských Kotínov – nás informuje tiež informácia Tacita z konca 1. stor. po Kr. „Vzadu od chrbita obkľučujú Markomanov a Kvádov Marsingovia, Kotíni, Osi a Búri. Z nich Marsingovia a Búri pripomínajú rečou a spôsobom života Svébov; keltský jazyk Kotínov a panónsky jazyk Osov dokazuje, že nie sú Germánmi, takisto i to, komu platia dane. Časť poplatkov im ako cudzincom udeľujú Sarmati, časť Kvádi. Kotíni ťažia aj železo, aby ich hanba bola ešte väčšia” (*Tacitus*, Germánia 43). Zároveň je to doklad o istej forme vazalstva Kotínov v tomto období.

Horizont púchovskej kultúry je v staršej dobe rímskej menej výrazný v porovnaní s neskorou dobou laténskou a predovšetkým strednou dobou laténskou (*Beljak 2006*, 257–272; *Kovár 2008*, 55). Dôvodom mohli byť vojnové udalosti v 30-tych ro-

koch 1. stor. po Kr. Došlo vtedy k celoplošnému zániku hradísk na jej území (*Pieta 1996*, 30). Na skúmanom území možno stopy požiarov a deštrukcií sledovať na opevneniach v Detve-Kalamárke (*Šalkovský 1994*, 83) a v Hronskej Dúbrave-Hrádku (*Pieta – Mosný 1999*, 138). Katastrofálne udalosti zapríčinili zánik osídlenia tejto kultúry na hornej Nitre, strednom Považí, na severovýchodnej Morave a v časti Malopoľska (*Pieta 1982*, 17; *Madyda-Legutko 1996*, 45). Počet osád v jej zvyšných regiónoch (Orava, Liptov, Spiš, Kotlina Sądecka, Krakovský región) následne vzrástol, ale nedosiahol už stav z neskorej doby laténskej. V tomto príspevku publikované nálezy črepov zo Zvolena-Balkánu a Zvolena-Haputky dokladajú osídlenie púchovskej kultúry na strednom Pohroní aj v staršej dobe rímskej. Je teda pravdepodobné, že nositelia tejto kultúry sa z krízy v 30-tych rokoch 1. stor. po Kr. pozviechali a pretrvali na strednom Pohroní až do obdobia markomanských vojen.

Uvedené nepokojné obdobie označované tiež ako obdobie katastrofy K. Pieta (1982, 145–146) spája s fázou B1a v ponímaní T. Kolníka (1971). V tejto dobe sa vytrácajú prvky charakteristické pre laténsku kultúru. Nastúpila degradácia v remeselnej produkcii m. i. v technológii produkcii keramiky, t.j. zaniká jej výroba na hrnčiarском kruhu (*Pieta 1996*, 29). Čitateľné je to aj na zvolenských osadách, kde máme v staršej dobe rímskej doloženú výlučne keramiky vyhotovenú v ruke. Výrazné sa mení aj sídelná štruktúra. Osady v staršej dobe rímskej boli zakladané nízko na terasách nad riekami (*Madyda-Legutko 1996*, 103). V stupňoch B1 a B2 doby rímskej sa v nálezoch púchovskej kultúry objavujú cudzie kultúrne a etnické elementy, napr. przeworské, kvádske (zvlášť zosilnené v stupni B2) a dácke (*Pieta 1994*, 253; *Madyda-Legutko 1996*, 103).

Doposiaľ nie sú úplne známe príčiny, ktoré spôsobili deštrukciu hradísk. Mohli ich vyvolať nájazdy Dákov prípadne aj nositelia przeworskej kultúry. Zánik niektorých hradísk pravdepodobne spôsobili germánski Kvádi (*Pieta 1982*, 45; 1996, 29). Naznačuje to i vazalský vzťah Kotínov ku Kvádum, doložený zmienkou Tacita (*Germania 43*) o nedobrovoľnom platení daní vynúteného na Kotínoch mocenským tlakom.

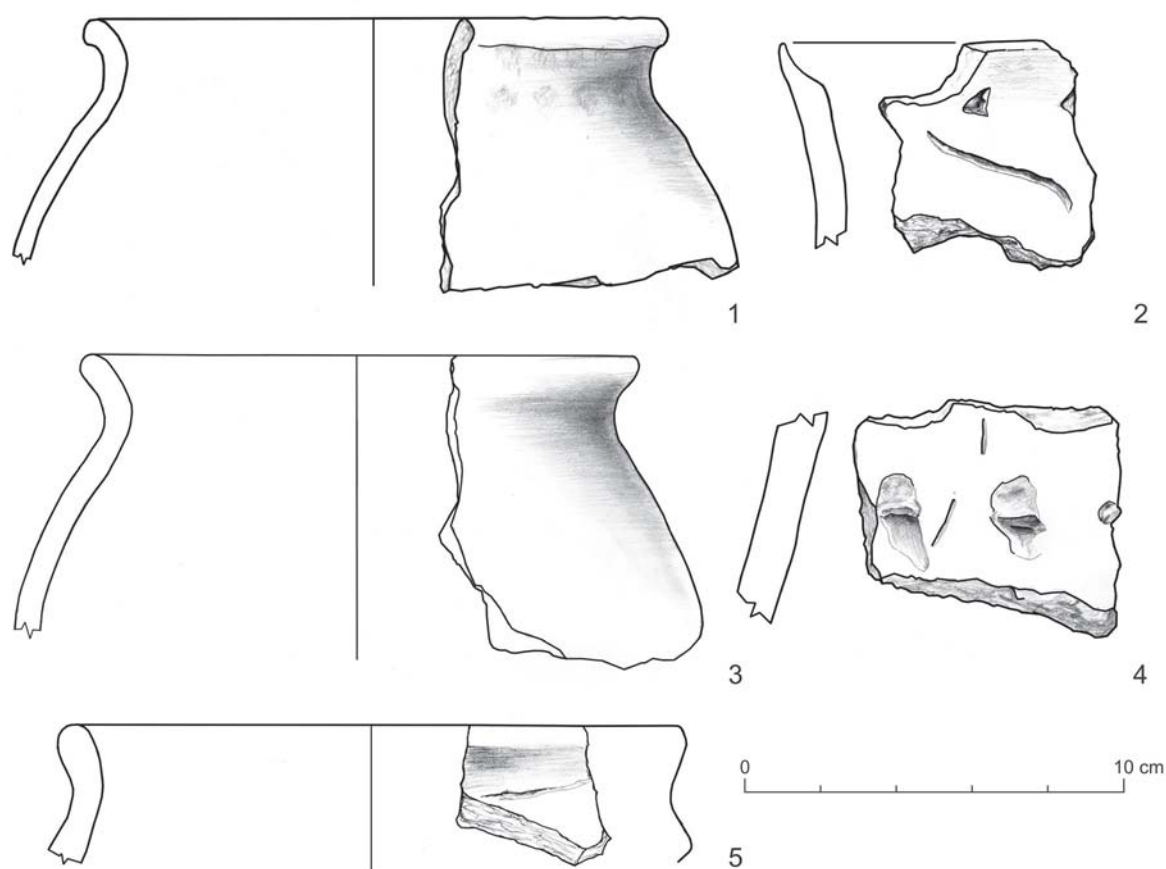
Svedectvom vojenských udalostí z 30-tych rokov 1. stor. po Kr. (t.j. stupňa B1 doby rímskej) môže byť aj železná štítová puklica typu Jahn 5 z

okolía Zvolena (obr. 6: 4; *Hampel 1880, 72; Godłowski 1992, 72, tab. 1.1; Liana 1970, 451, tab. IV.2*). Zároveň však treba pripomenúť, že zbrane v dobe rímskej podliehali výraznej unifikácii.

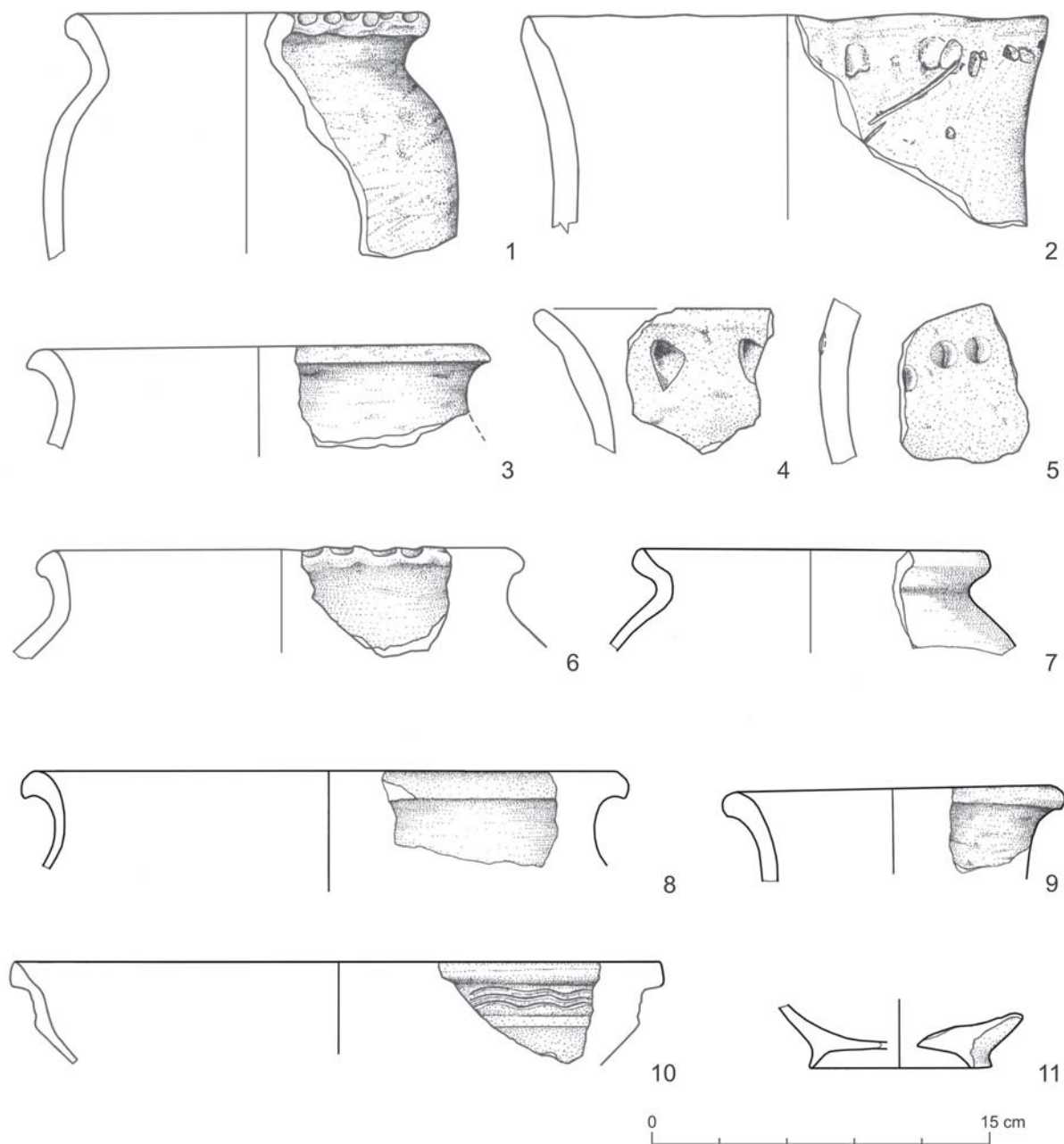
Ako už bolo spomenuté osady púchovskej kultúry sú v dobe laténskej a rímskej zakladané na riečnych terasách. Vo Zvolene je to potvrdené na terasách Hrona a Slatiny. Na ľavom brehu Slatiny je to lokalita Haputka (*Žebrák 1982, 310; Pieta 1982, 223; Mácelová 1993, 35*) a na pravom brehu Hrona lokalita Pod bralami (*Žebrák 1982, 311*). Sídlišťový materiál pochádza tiež z lokality Balkán, ktorá sa nachádzala na rozsiahlej terase v meandri Hrona (*Pieta 1982, 223*) a zo sídliska pod Hrádkom v Lieskovci (*Beninger 1937, 42*). Posledne objavenými sú keramické nálezy púchovskej kultúry z ľavobrežnej terasy Slatiny, pri sútoku so Sekierskym potokom na mieste dnešnej Môťovskej priehrady. Kompaktnejší nálezový celok púchovskej kultúry sa podarilo objaviť iba pri záchrannom výskume P. Žebráka

v roku 1981 v polohe Pod bralami. Pod bralami bol nájdený sídliskový objekt, z ktorého sa zachovalo niekoľko kolových jamiek a zvyšky ohniska (*Žebrák 1982, 311*). Tento objekt ako aj celú osadu datujeme do neskorolátenského obdobia. V dobe rímskej tu osídlenie doložené už nie je.

Iná situácia je v polohe Balkán. Osídlenie púchovskej kultúry z doby laténskej je tu doložené len minimálne v podobe niekoľkých fragmentov keramiky (obr. 2: 2, 4; 3: 2, 4). Podstatne viac fragmentov nádob pochádza z doby rímskej. Je tu doložený záverečný horizont púchovskej kultúry zo staršej doby rímskej, ale tiež germánske osídlenie z mladšej a neskoršej doby rímskej. Keramika púchovskej kultúry zo staršej doby rímskej je tu reprezentovaná predovšetkým rôznymi tvarmi hrncov. Typickými pre toto obdobie sú predovšetkým situlové tvary s jemne odsadeným okrajom. Zdobené sú jamkami (vrypami) pod okrajom (obr. 2: 4; 3: 4), vrypmi nechtom (motív zaštipovania) a špecifickými verti-

Obr. 2. Zvolen, Balkán. Výber keramiky z doby rímskej.
Abb. 2. Zvolen, Balkán. Auswahl der kaiserzeitlichen Keramik.

Obr. 3. Zvolen, Balkán. Výber keramiky z doby rímskej.
 Abb. 3. Zvolen, Balkán. Auswahl der kaiserzeitlichen Keramik.

kálnymi vlnovkami (obr. 2: 2; 3: 2). Charakteristická je pre túto keramiku hrnčiarska hlina s veľkým obsahom prímiesí a nekvalitná povrchová úprava.

Rovnaké tvary nádob sú doložené aj na lokalite Haputka. Okrem situlových hrncov sú doložené aj exempláre s esovitou profiláciou (obr. 7). Pri tomto tvare však nevieme jednoznačne určiť či je výrobkom púchovskej kultúry, alebo je už germánskej proveniencie. Na osade Haputka je okrem osídlenia púchovskej kultúry z doby laténskej a staršej doby rímskej doložené aj germánske osídlenie z mladšej

a neskorej doby rímskej. Osídlenie púchovskej kultúry v staršej dobe rímskej je doložené aj na dnes zaplavenej lavobrežnej terase Slatiny v Môťovej. Okrem fragmentu z tela nádoby zdobeného plastickým výčnelkom ho dokladá aj okraj zdobený pásom okrúhlych vtlačení.

Analógie k zvolenským nálezom keramiky púchovskej kultúry horizontu staršej doby rímskej nachádzame napr. na Liptovskej Mare (Pieta 2008, obr. 89: 17, 21–22). Sú zhodné z hľadiska tvaru i výzdoby.

GERMÁNSKE OSÍDLLENIE

Kvádi osídľujú stredné Pohronie už začiatkom mladšej doby rímskej (posledné desaťročia 2. stor. po Kr.), krátko potom ako prichádzajú na dolné Pohronie. Je pravdepodobné, že do stredoslovenských kotlín prichádza druhá generácia Kvádov usadených na dolnom Pohroní. Okrem germánskej keramiky dokladajú toto osídlenie aj chronologicky citlivejšie nálezy ako: rheinzabernská a westerndorská terra sigillata a spona A. 43 zo Zvolena-Haputky; rheinzabernská a westerndorská terra sigillata zo Žiaru nad Hronom-Horných Opatoviec II-Senkovej a Dolnej Ždane; a aj rímskoprovinciálna amforovitá nádoba z Lieskovca-Hrádku. Pravdepodobne zo začiatku 3. stor. po Kr. pochádza železná jednodielna spona s podviazanou nôžkou (typ Almgren 158) zo Žiaru nad Hronom-Mestského parku (*Pieta – Mosný 2003*, 108).

Môžeme uvažovať o dvoch smeroch osídľovania stredného Pohronia Kvádmi. Jeden viedol pozdĺž rieky Hron až do Zvolenskej kotliny, t.j. po starej obchodnej komunikácii, ktorá spájala centrálnu časť dnešného Slovenska s územím pri Dunaji. Druhá trasa expanzie Kvádov smerovala do oblasti Zvolenskej kotliny z juhu, spájajúc tak Poiplie a Pohronie. Dokladajú to nálezy keramiky z lokalít Dobrá Niva, Krupina a Sása. Z hľadiska nálezov mincí sa touto trasou zaoberal J. Hunka (*Hunka 1986*, 268–269). Upozornil na ich výrazný výskyt pozdĺž toku Krupinice v rôznych chronologických obdobiach (keltské mince: Drieňovo, Vyškovce nad Ipľom; rímske: Čabravský Vrbovok, Dobrá Niva, Dolné Semerovce, Medovarce, Plášťovce, Šahy, Vyškovce nad Ipľom, Zemianský Vrbovok, Zvolen; stredoveké a novoveké mince: Drieňov, Hrkov, Krupina, Mladonice, Sebechleby, Šahy, Tekovské Trstňany, Uňatín, Vyškovce nad Ipľom, Zemianský Vrbovok, Zvolen). Po zmapovaní týchto lokalít možno sledovať popri rieke Krupinici jednu z prístupových ciest do stredoslovenskej banskej oblasti, ktorá slúžila aj obchodným účelom (*Hunka 1986*, 269).

Takáto situácia je doložená aj vo Zvolene, kde je potvrdené kvádske osídlenie v polohách Haputka (*Beninger 1937*, 42; *Hanuliak – Malček – Pieta 2000*, 47–49), na sídlisku pod Hrádkom v Lieskovci (*Malček 2000a*, 80–81) a na Balkáne (*Mácelová 1993*, 35). K novovzniknutým osadám možno zaradiť lokalitu pod Malou Strážou na Tepličkách (*Mácelová 1993*, 35). Zo sídliska v polohe Pod bralami osíd-

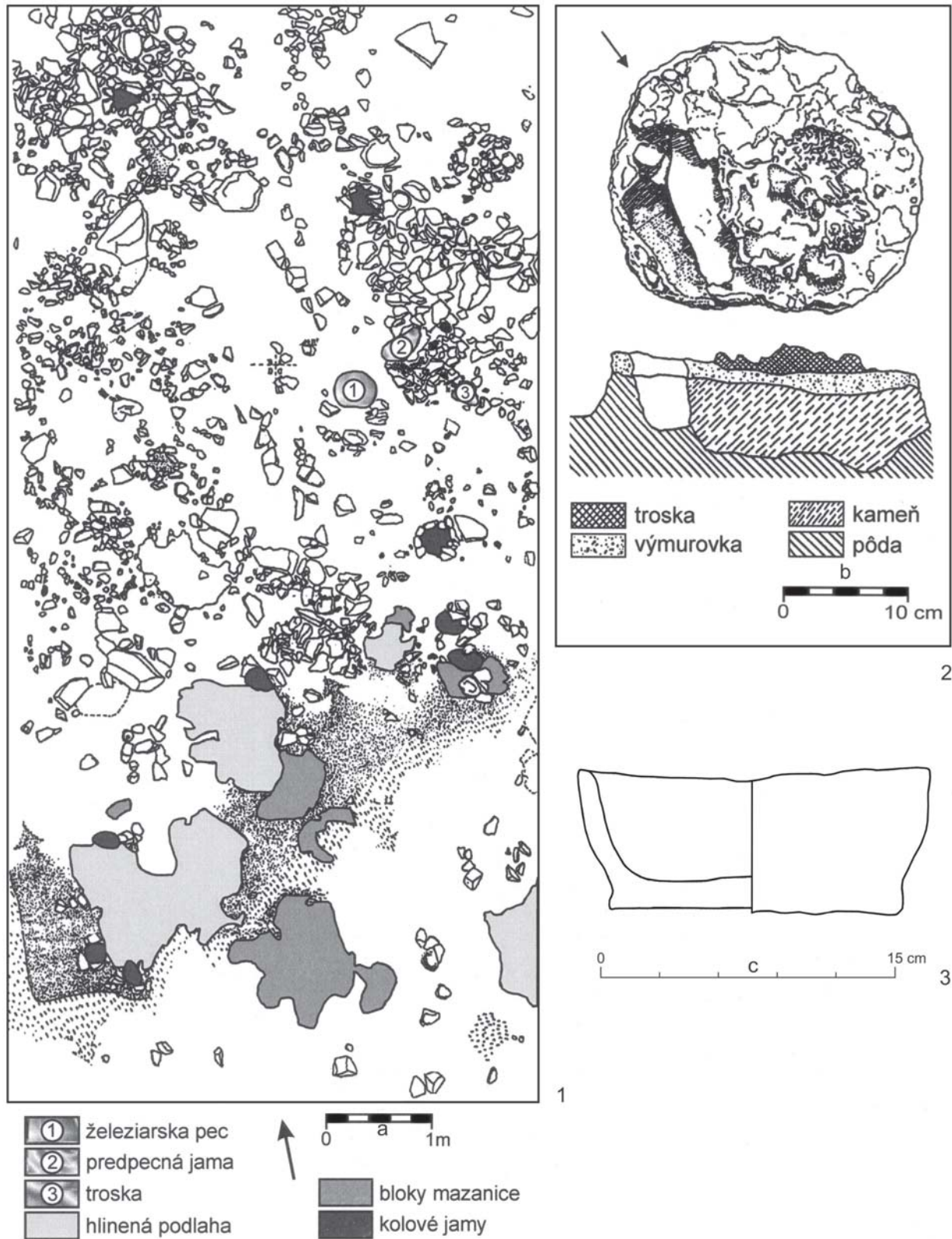
lenie z doby rímskej nie je doložené (*Žebrák 1982*, 310–312; *Mácelová 1993*, 35).

Z výšinných polôh je germánska keramika doložená na Hrádku v Lieskovci (*Beninger 1937*, 42; *Balaša 1960*, 74; *Malček 1998*, 111; *Malček 2000a*, 80–81). Vďaka nálezom amforovitej nádoby, ktorá bola zrejme zámerne zakopaná, tu možno sledovať aj stavebnú etapu datovanú do obdobia markomanských vojen. Práve v tejto dobe bol na Lieskovskom Hrádku navrhnutý mohutný hlinený násyp, na východnej a južnej hrane vrcholovej plošiny (*Malček 2000b*, 82–84). Amforovitá nádoba bola vyrobená v rímskej provincii Panónia v 2. stor. po Kr. (120–170/180; *Gassner 1990*, 133–161). Zaujímavosťou je aj situácia na výšinnom hradisku v Detve – Kalamárke. Po istej cezúre sa v závere mladšej doby rímskej a počiatkom sťahovania národov (koniec 4–5. st. po Kr.) opäť stala útočiskom zvyškov svébskeho/kvádskeho obyvateľstva.

Zvolen-Haputka

Kľúčovou lokalitou pre poznanie osídlenia Zvolena v dobe rímskej je Haputka. Stala sa ňou vďaka mnohým povrchovým zberom G. Lehockého, ale predovšetkým vďaka záchrannému archeologickému výskumu v roku 1999 (V. Hanuliak, R. Malček) a v roku 2000 (R. Malček). Výskumom sa podarilo zistiť viacero objektov z eneolitu, doby bronzovej, včasného stredoveku, ale pre nás najpodstatnejšie sú nálezy z doby rímskej. Keramika zo zánikového stupňa púchovskej kultúry je tu ako zastúpená menej výrazne ako germánska keramika. Prevládajú zlomky nádob patriace do okruhu podunajskej germánskej materiálnej kultúry. Osada na Haputke patrí do sústavy osád na strednom Pohroní, od Žiarskej kotliny po Slovenskú Ľupču, kde sa paralelne vyskytuje keramika mladšej púchovskej kultúry, ale aj germánsky materiál z 2. – 4. stor. po Kr., pravdepodobne ako doklad zániku púchovského osídlenia a posunu germánskych sídlisk smerom na sever (*Hanuliak – Malček – Pieta 2000*, 47–48).

Činnosť Kvádov bola v priestore Zvolena spojená i so spracovaním železnej rudy, ako to dokladá taviaca pec so zvyškami vytaveného železa, ktorá sa našla v roku 1999 pri záchrannom archeologickom výskume najprv V. Hanuliaka, a potom R. Malčeka na lokalite Haputka (obr. 4: 1). Kamenistá vrstva v jej priestore obsahovala veľa kusov železoviny a po vypracovaní tejto nálezovej situácie v roku 1999 sa

Obr. 4. Zvolen, Haputka. 1 - nálezová situácia s odkrytou železiarskou pecou, 2 - pôdorys a rez železiarskou pecou, 3 - nádoba nájdená v predpecnej jame. Mierka: a - 1, b - 2, c - 3.

Abb. 4. Zvolen, Haputka. 1 - Fundstelle mit dem Eisenofen, 2 - Grundriss und Schnitt des Eisenofens, 3 - ein Gefäß aus der Vorofengrube. Maße: a - 1, b - 2, c - 3.

podarilo rozpoznať pomerne zle zachované zvyšky ohniska či pece a hutníckej piecky (obr. 4: 2). Z ohniska či pece kruhového pôdorysu zostala len časť hlineného výmazu, ktorý bol mimoriadne silne prepálený. Pre budovanie obvodového základu sa použili väčšie kamene, ale aj časť hlinenej misky (obr. 4: 3). V priereze malej šachtovej pece sú viditeľné tri materiálové vrstvy: troska, spečená výmurovka a kameň, štvrtým materiálom je pôdačernozem (*Cengel – Hanuliak – Hollý 2002*, 55). Chemická analýza dokázala, že troska mala veľmi vysoký obsah železa, ktoré sa väčšinou vyskytovalo v dvojmocnej forme. Zloženie trosky zodpovedá neúčinnému spôsobu výroby železa, keď väčšina železného kovu zostala v nezužitkovanom odpade – troske a železný výťažok bol veľmi malý (*Malček – Mihok 2001*, 144–145).

Predpokladá sa, že v tomto prípade ide o hutnícke zariadenie s vyhrievacím ohniskom a taviacou pecou pod jednoduchým prestrešením. To dokladajú odkryté kolové jamy v blízkosti pece a predpecnej jamy (obr. 4: 1). Podľa keramiky zo zasypu a okolitej vrstvy patrí železiarska dielňa na počiatok mladšej doby rímskej (*Hanuliak – Malček – Pieta 2000*, 47–48).

Drobné predmety

K tejto skupine môžeme priradiť jednu striebornú sponu, dva fragmenty bronzových spôn a dva sklené koráliky z lokality Haputka, jeden starší nález železnej puklice zo štítu z oblasti Zvolena a z literatúry známy prsteň s volútovým uzáverom zo Zvolena. Patrí sem aj nález republikánskej mince z Haputky. Našla sa pred rokom 1935 (*Ondrouch 1962*, 170). Je to denár L. Memmia z roku 109 pred Kr. (*Ondrouch 1964*, č. 141). Interpretácia prílivu republikánskych mincí nie je jednoznačná. V súvislosti s tzv. „dlhým obehom“ rímskych mincí, sa tento exemplár mohol dostať do Zvolena oveľa neskôr, než naznačuje dátum jeho emisie (*Beljak 2007*, 190–191).

Jednodielnu striebornú sponu s vysokým oblúkovitým lúčikom získal povrchovým zberom G. Lehocký (obr. 8: 1). Má žliabkový zachycovač a obojstranne symetrické vnutie (1+1) s hornou vonkajšou tetivou. Lúčik je na okrajoch zdobený puncovaním. Nôžka má metopovitú výzdobu. Jej ihla sa nezachovala. Analógia tejto spony je známa z vyššieho sídliska v Detve – Kalamárke (*Šalkov-*

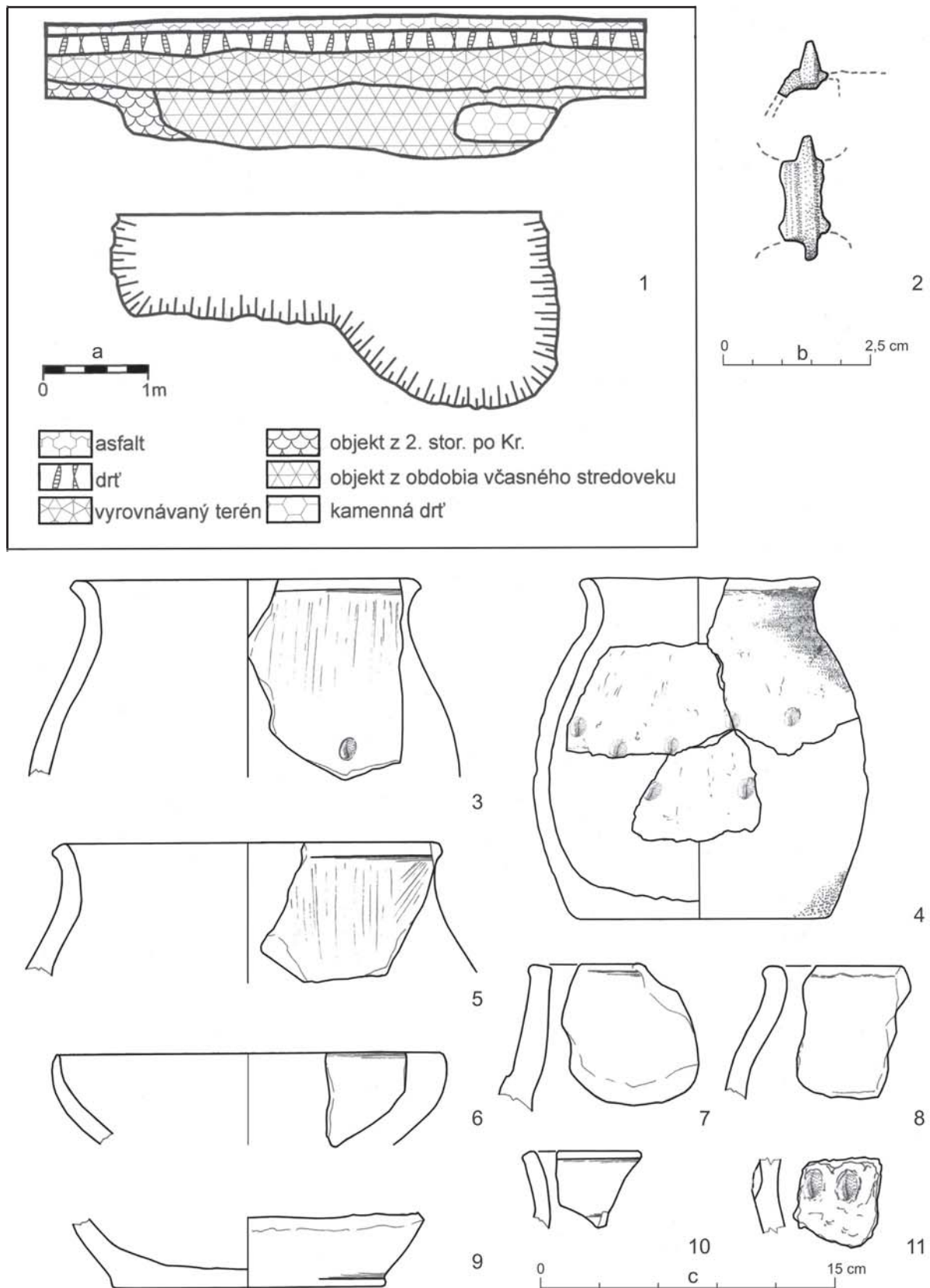
ský 1994, tab. 12: 11) ako aj moravského pohrebiska v Kostelci na Hané-hrob 170 (*Peškař 1972*, tab. 42: 7). Rámcovo ju možno zaradiť do 4. stor. po Kr. do chronologického stupňa C3 (*Peškař 1972*, 122–125). K podobnému typu spôn patrila zrejme aj ihla s časťou vnutia, ktorá sa našla pri archeologickom výskume v roku 1999 na Haputke (obr. 8: 2).

K novším nálezom patrí fragment lúčika bronzovej spony typu Almgren 43, ktorá pochádza zo záchranného výskumu P. Mosného v polohe Haputka (obr. 5: 2). Našla sa v germánskom sídliskovom objekte 1/1995 porušenom mladším slovanským objektom spolu s germánskou sídliskovou keramikou (obr. 5: 3–11). Datovať ju môžeme do chronologického stupňa B2/C1 doby rímskej (*Rajtár 2002*, 360–362, č. 11; tam aj zoznam ďalších spôn A. 43 a literatúra).

Ku kovovým predmetom patrí aj starší nález železnej puklice zo štítu zo staršej doby rímskej, ktorý sa našiel v okolí Zvolena (Zólyom megye) v 19. storočí (obr. 8: 3; *Hampel 1880*, 72) a zlatý prsteň s volútovým uzáverom (*Beninger 1937*, 42), taktiež nájdený v 19. storočí vo Zvolene, ktorý je uložený vo Viedni (Kunsthistorisches Museum). Prsteň je datovaný do neskoršej doby rímskej (*Beninger 1937*, 42). Stredová puklica štítu „umbo“ patrí k typu Jahn 5 a môžeme ju datovať do chronologického stupňa B1a doby rímskej (*Godłowski 1992*, 72, tab. 1:1). Ďalšie štítové puklice z konca doby laténskej alebo počiatku doby rímskej boli na Slovensku objavené v germánskych hrobách v Ihrišti a Cíferi, na dáckych lokalitách v Zemplíne a Nitrianskom hrádku a na keltskom Devíne. Typický je pre ne kónický (príp. polguľovitý) prierez (*Pieta 2008*, 277). Je najvyšš pravdepodobné, že súvisia s prenikaním germánskych družín do Karpatskej oblasti na prelome letopočtov.

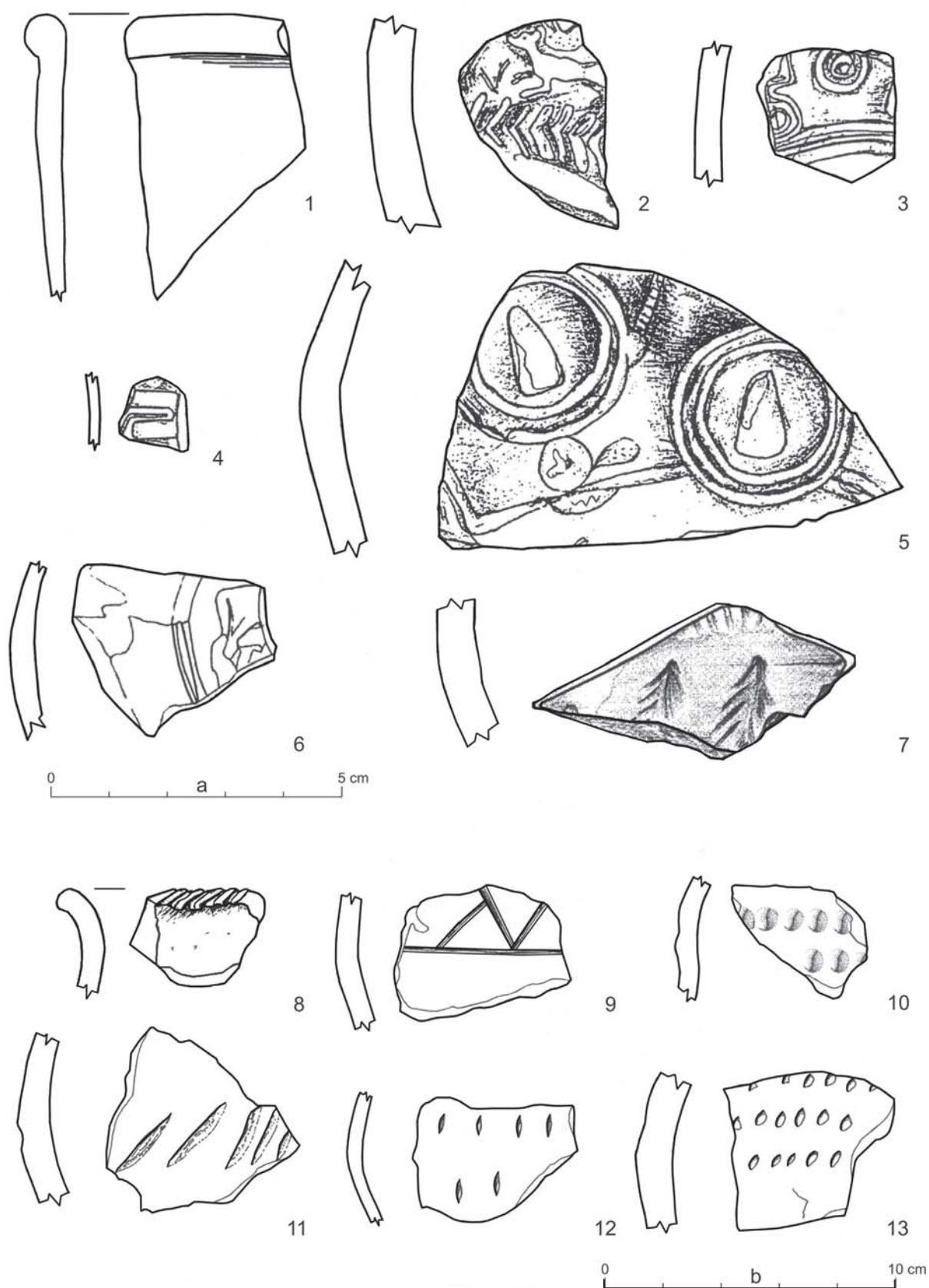
Rímskoprovinciálna keramika

Rímskoprovinciálna keramika je početne zastúpená na oboch známych zvolenských germánskych osadách. Reprezentujú ju črepy z tehlovočervenej, sivej panónskej keramiky a terry sigillaty. Nálezový súbor terry sigillaty pochádzajúcej zo Zvolena obsahuje 9 fragmentov. Nájdené boli na lokalite Haputka (obr. 6: 1–6). Všetky tieto fragmenty môžeme zaradiť k polguľovitým miskám s reliéfnou výzdobou typu Drag. 37. Pochádzajú z rheinzabernských dielní, kde boli vyrobené na prelome 2. a 3. stor. po

Obr. 5. Zvolen, Hapatka. Objekt 1/1995. 1 – pôdorys a rez objektom, 2 – bronzová spona A. 43, 3–11 – výber keramiky.
Mierka: a – 1, b – 2, c – 3–11.

Abb. 5. Zvolen, Hapatka. Objekt 1/1995. 1 – Grundriss und Schnitt des Objekts, 2 – Bronzefibel A. 43, 3–11 – Keramik
Auswahl. Maße: a – 1, b – 2, c – 3–11.

Obr. 6. Zvolen, Haputka. Výber keramiky z doby rímskej. Mierka: a – 1–7, b – 8–13.
 Abb. 6. Zvolen, Haputka. Auswahl der kaiserzeitlichen Keramik. Maße: a – 1–7, b – 8–13.

Kr. Z nich je bližšie určiteľný jeden črep vyrobený majstrom menom Cerialis I (r. 160/170 – 178; obr. 6: 3) a druhý črep z dielne majstra menom Mamilianus (r. 170/178 – 210/220; obr. 6: 2; *Ricken – Fischer 1963*).

Sivá panónska keramika bola obľúbená u naddunajských Germánov predovšetkým v druhej polovici 2. stor. po Kr., počas celého 3. stor. po Kr. a aj v 4. stor. po Kr. Bola vyhotovená z kvalitnej jemne plavenej hliny a vypálená redukčnou technológiou. Je charakteristická hladkým povrchom potiahnutým šedou alebo čiernou engobou. Tvarove ju reprezentujú najmä misy napodobňujúce *terru sigillatu*. Vo výzdobe sa najčastejšie uplatnili vrypy ozubeným kolieskom, vodorovné žliabky a kolkovanie. Okrem fragmentov sivej panónskej keramiky bez výzdoby sa podarilo na Hapatke odкрыť aj exemplár zdobený vegetabilným motívom v tvare lístkov. Jedná sa o črep z misy imitujúcej *Drag. 37* potiahnutej čiernou engobou (obr. 6: 7). Takto zdobené misy boli v minulosti často označované ako produkty majstra *Resata*. Produkovali ich najmä v druhej polovici 1. a počas 2. stor. po Kr. (*Maróti 1987, 93*). Produkčnými centrami boli *Aquincum*, *Gorsium* a širšie zázemie *Brigetia* (*Maróti 1991, 381*). Kolky v motíve lístkov sa zaraďujú do tretej *Maróti*ovej skupiny (*Maróti 1990, 120, tab. 2: 77, 78*).

Tehlovočervená panónska keramika je reprezentovaná početnými, ale bližšie typologicky a tvarovo neurčiteľnými črepmi z Hapatky aj Balkánu. Pri nich vieme konštatovať iba toľko, že ide o fragmenty nádob panónskej proveniencie. Zriedkavo je na nich postrehnuteľná výzdoba vyhotovená pomocou ozubeného kolieska. Výnimkou je amforovitá nádoba, ktorá sa našla počas archeologického výskumu R. Malčeka na vrcholovej plošine ostrohy *Hrádok* pri *Lieskovci* (nachádza sa 6,5 km východným smerom od Hapatky). Amforovitá nádoba bola vyrobená v rímskej provincii *Panónia* v 2. stor. po Kr. (120 – 170/180; *Gassner 1990, 133–161*). Bola objavená spolu s keramikou púchovskej kultúry v narýchlo vykopanej priekope (*Malček 2000c, 83–84*). Možno predpokladať, že budovanie opevnenia malo spojenie s odporom vysídľovaných *Kotínov* počas *markomanských* vojen.

Keramiku panónskej produkcie s bohatšou prímesou piesku a s drsným povrchom reprezentuje v nálezovom osady na *Balkáne* vo *Zvolene* fragment okraja hrnca (obr. 3: 8). Typologicky ho môžeme

zaradiť k esovite profilovaným hrncom *Petznekovej* typu 6.1. Tento typ nádob je charakteristický predovšetkým pre neskorú dobu rímsku.

Germánska keramika

Vo výzdobe alebo vo formách nádob *Kvádov* obývajúcich nížiny a *Kvádov* sídliačich v horských kotlinách nie sú viditeľné rozdiely. V horských oblastiach však takmer nenachádzame kvalitnú ručne vyhotovenú, čiernu leštenú keramiku. Táto situácia môže súvisieť so stavom archeologického výskumu, ale môže to byť aj špecifikom keramickej výroby v tomto regióne.

Stolovú germánsku (*kvádsku*) keramiku v mladšej dobe rímskej reprezentujú hlboké misy s odsadeným okrajom, hlboké misy so zalomeným telom, misy so zaobleným telom, misy s prstencovým okrajom, misy so zatiahnutým okrajom, džbány, miniatúrne nádoby a poháre. Zdobené sú zväzkami rýh, brázd, žliabkami, vlnkami. Nádoby majú hladký povrch čiernej farby a sú kvalitne vypálené s malým obsahom prímiesí. Do tejto kategórie môžeme zaradiť iba jeden fragment keramiky nájdený vo *Zvolene* pri výstavbe *Zimného štadióna* (súčasť lokality *Hapatka*). Mal čierny leštený povrch a výzdobu vyhotovenú ozubeným kolieskom.

Kvádsku kuchynskú keramiku v mladšej dobe rímskej reprezentujú esovite profilované hrnce, esovite profilované hrnčeky, misy so zatiahnutým okrajom, kónicky profilované misy, valcovité misy, sitá, miniatúrne nádoby a esovite profilované zásobnice. Dekorované sú rytými ornamentmi vlnovky, vetvičky, oblúkov a oblúčikov, šikmých rýh, kolmým hrebeňovaním alebo vrypmi nechťov/prstov. Vo väčšej miere sa objavujú plastické výčnelky. Hrnčiarska hlina, z ktorej boli vyhotovené, obsahovala vysoký obsah prímiesí. Povrch týchto nádob je zväčša sivej farby a často zdrsnený. Takto zhotovená kuchynská keramika je početne zastúpená vo vrstvách oboch kvádskejších osád vo *Zvolene*, na *Hapatke* aj na *Balkáne*. Esovite profilované hrnce sú doložené napr. v objekte 1/1995 na *Hapatke* (obr. 5: 3–5). Zdobené sú vrypmi nechťom/zaštipovaním (obr. 5: 3–4, 11). Ďalšie exempláre esovite profilovaných hrncov pochádzajú z vrstiev. Sú zdobené ďalšími typmi výzdoby charakteristickými pre mladšiu dobu rímsku. Je to napríklad výzdoba tvorená šikmo usporiadanými ryhami v motíve vetvičky (rybej kosti; obr. 7: 8), šikmo usporiadané ryhy v

kombinácii s vodorovnou ryhou pod hrdlom (obr. 7: 10), vrypy nechťom usporiadané do vodorovných pásov (obr. 6: 12–13), odtlačky obdĺžnikovým kolkom v pásoch umiestených pod hrdlom (obr. 7: 3) a odtlačky kruhovým kolkom (obr. 7: 11). Najväčšou skupinou esovite profilovaných hrncov nájdených na lokalitách Haputka a Balkán sú nezdobené exempláre (obr. 5: 5; 7: 1–2, 4, 6; 2: 1, 3).

Ďalším tvarom nádob, ktorý sa mimoriadne často vyskytuje v germánskych osadách, sú misy. V nálezoch zo Zvolena sú početne zastúpené misy so zaobleným telom. Zo skúmaného územia sem patrí torzo misy z Haputky (obr. 7: 5). Na tento tvar nadväzuje ďalšia misa z germánskej osady v Haputke, ktorá má jemne von odsadený a zaoblený okraj. Analógie k tomuto tvaru mís tvoria nádoby, ktoré E. Droberjar zaradil do typu 2400 vo svojej klasifikácii. Datuje ich do mladšej doby rímskej (*Droberjar 1997*, 53, tab. 37). Valcovitý tvar mís reprezentuje exemplár nájdený v zásype predpecnej jamy železiarskej dielne na Haputke (obr. 4: 3).

Funkciu domácej stolovej keramiky u Kvádov v neskororímskom období plní kvádská na kruhu točená keramika. Pomocou hrnčiarskeho kruhu boli produkované najmä bikónické misy, džbány a zásobnice s horizontálnym okrajom. Zdobené boli jednotlivou alebo viacnásobnou rytou vlnovkou. Všeobecne sa predpokladá, že germánska/kvádská keramika točená na kruhu, sa objavuje od stupňa C2, teda v poslednej tretine 3. stor. po Kr. a jej produkcia trvala pravdepodobne až do začiatku 5. stor. po Kr. (*Tejral 1985*, 112–116). Bikónická na kruhu točená misa bola objavená počas výskumu G. Balašu v polohe Balkán. Jej horná časť je členená prostredníctvom plastických líšt a dobená viacnásobnou rytou vlnovkou (obr. 3: 10). Takéto misy poznáme napr. zo Zlechova a Lanžhotu (*Tejral 1990*, 22) a Bratislavy-Dúbravky (*Elschek 2004*, 241).

V rámci ručne formovanej domácej keramiky prevládajú v neskororímskom období esovite profilované hrnce, misy s horizontálne zalomeným okrajom, bikónické misy, kónické misy, misy so zalomeným telom, misy so zatiahnutým okrajom, valcovité misy, misy s odsadeným telom a zaobleným dnom. Charakteristické sú predovšetkým nízke, rôzne široké kónické misy s plochým, nanajvýš veľmi jemne odsadeným dnom (*Tejral 1990*, 20). Výzdoba nádob v neskororímskom období je ná-

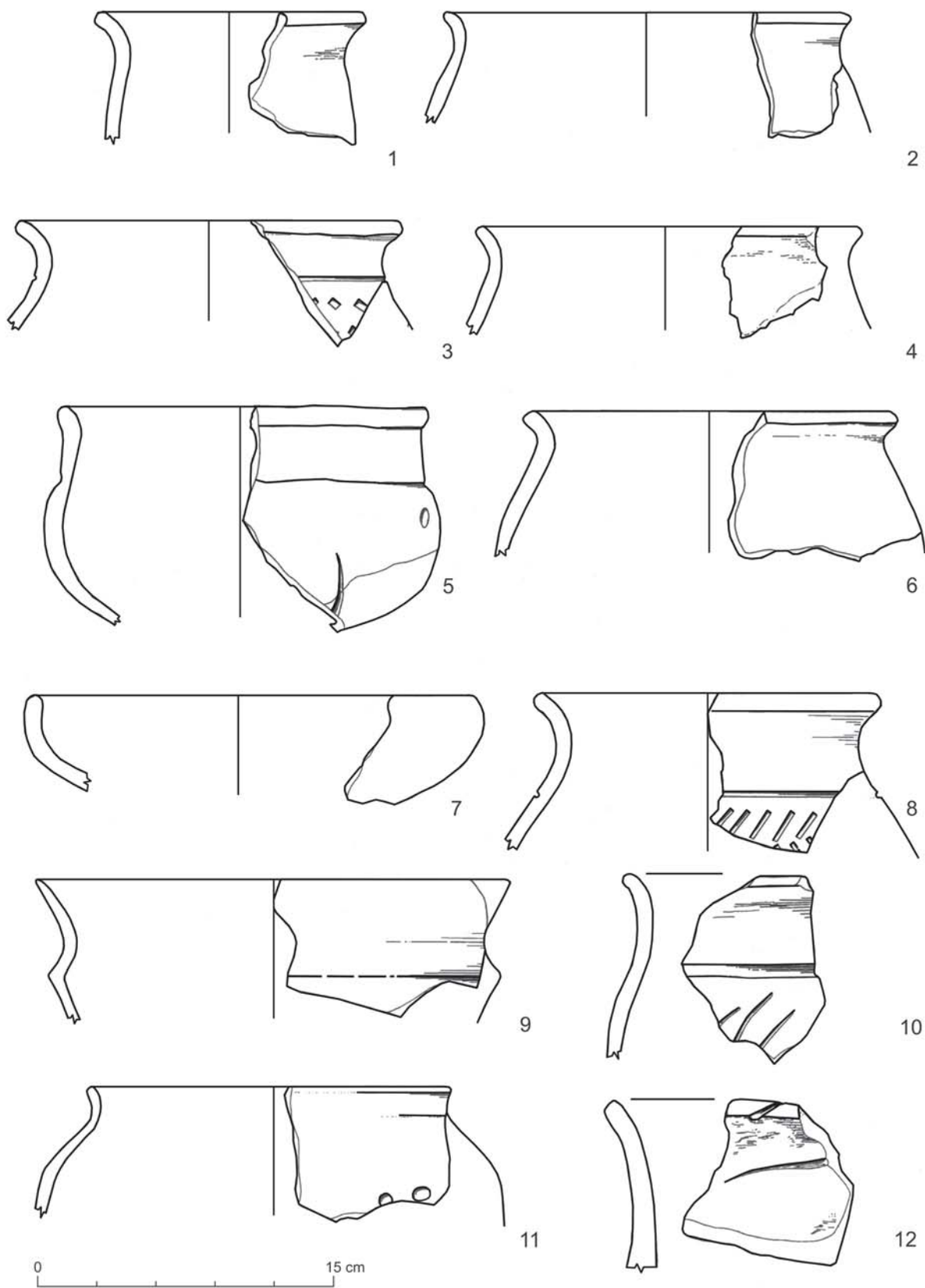
metovo veľmi chudobná, tvorená často len pretláčaním alebo presekávaním okraja, vhlbenými jamkami a vlnovkami (*Varsik 2004*, 263). Potvrdené je to aj na nálezoch zo Zvolena. Esovite profilované hrnce zdobené pretláčaním okraja sa našli v osade Balkán (obr. 3: 1, 6). Fragment esovite profilovaného hrnca zdobený presekávaním pochádza z Haputky (obr. 6: 8). Analógie poznáme z temer všetkých skúmaných germánskych osád na juhozápadnom Slovensku.

ZÁVER

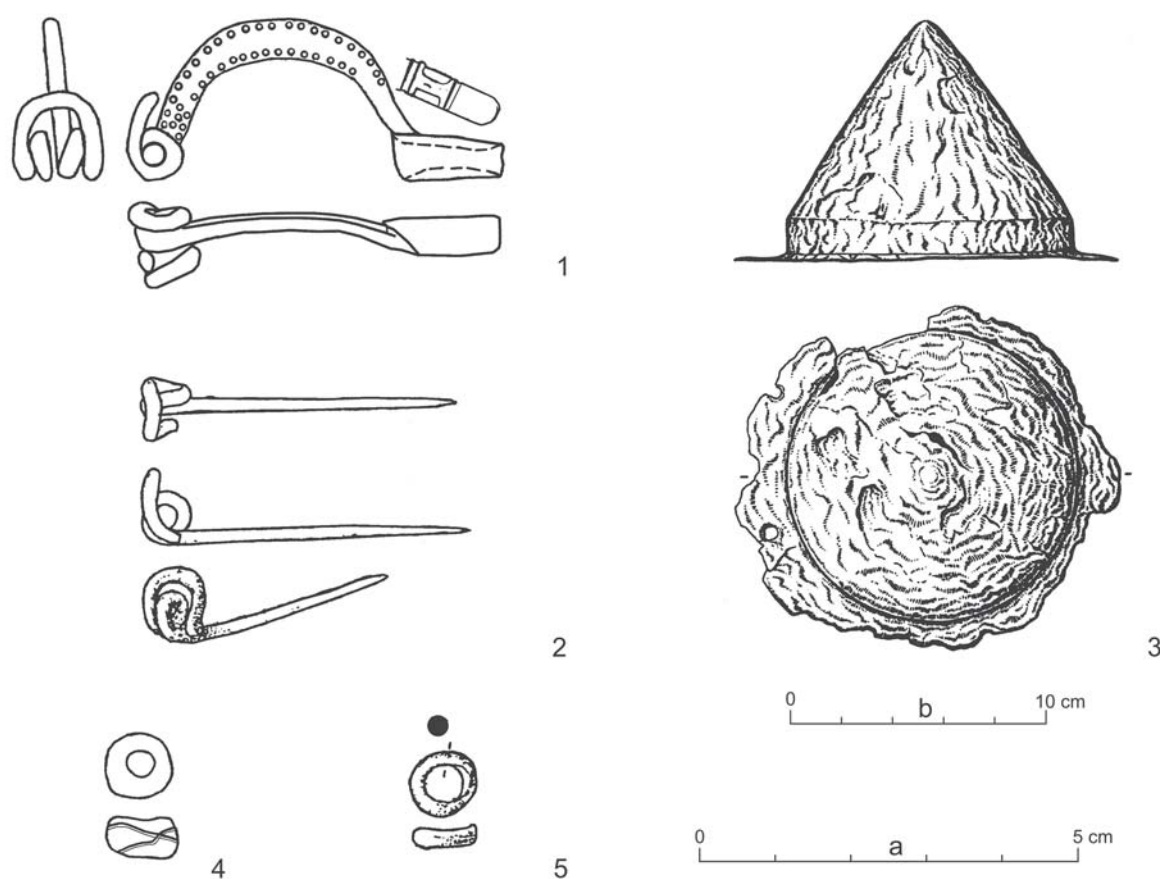
V priebehu stupňov B1 a B2 staršej doby rímskej kontinuálne pokračovalo na strednom Pohroní osídlenie ľuďmi púchovskej kultúry. Zvolen ležal na jej južnej hranici a plne sa tu prejavil úpadok jej materiálnej kultúry v staršej dobe rímskej. Horizont púchovskej kultúry je v staršej dobe rímskej vo Zvolene rovnako slabo výrazný v porovnaní s predchádzajúcimi obdobiami. V blízkom okolí Zvolena sú dobre čitateľné stopy katastrofy z 30. rokov 1. stor. po Kr., na hrádkoch v Detve a Hronskej Dúbrave. Istým dôkazom o prieniku germánskych družín začiatkom 1. stor. po Kr. na stredné Pohronie môže byť starší nález štítovej puklice z okolia Zvolena.

V období markomanských vojen dochádza k posunu Germánov od Levíc cez Slovenskú bránu smerom na sever. V stupni B2/C1-C1 Kvádi postupne osídlili oblasť Žiaru nad Hronom a Zvolena na stredom Pohroní. Je pravdepodobné, že do stredoslovenských kotlín prichádza druhá generácia Kvádov usadených na dolnom Pohroní. S východnými Germánmi súvisí fragment bronzovej spony typ Almgren 43 typickej pre fázu B2/C1. Uvedený typ spôn potvrdzuje prienik germánskych kultúrnych elementov jednak z oblasti przeworskej kultúry do stredodunajskej oblasti v stupni B2 a B2/C1 doby rímskej. Je niekoľko možností interpretácie nálezov polabskej a przeworskej proveniencie v stredodunajskej oblasti. Hľadá sa odpoveď na otázku, čo tento fenomén predstavuje. Či ide iba o prísun predmetov materiálnej kultúry, alebo priamo o príchod ich nositeľov.

Keramika je v mladšej dobe rímskej výlučne reprezentovaná kvádskym výzdobným štýlom. Z rímskoprovinciálnej keramiky je pre nás cenná terra sigillata, ktorá potvrdzuje osídlenie Zvolena v období okolo markomanských vojen. Je zrejmé, že súvisí (podobne ako amforovitá nádoba z Lieskovca)

Obr. 7. Zvolen, Haputka. Výber keramiky z doby rímskej.
 Abb. 7. Zvolen, Haputka. Auswahl der kaiserzeitlichen Keramik.

Obr. 8. Zvolen, nálezy z doby rímskej. 1-2, 4-5 – Zvolen, Haputka, 3 – bývalá zvolenská župa. 1 – striebro, 2 – bronz, 3 – železo, 4-5 – sklo. Mierka: a – 1-2, 4-5, b – 3.

Abb. 8. Zvolen, Funde aus der Kaiserzeit. 1-2, 4-5 – Zvolen, Haputka, 3 – ehemalige Neusohlgau. 1 – Silber, 2 – Bronze, 3 – Eisen, 4-5 – Glas. Maße: a – 1-2, 4-5, b – 3.

už s prenikajúcimi Kvádmi. Činnosť Kvádov bola v priestore Zvolena spojená i so spracovaním železnej rudy, ako to dokladá taviaca pec so zvyškami vytaveného železa, ktorá sa našla na lokalite Haputka. Železné rudy sa nachádzajú v blízkych pohoriach Poľany a Slovenského Rudohoria. Pravdepodobne ich k tomu prinútilo vysťahovanie Kotínov počas markomanských vojen do Panónie. Ako je známe z písomných prameňov títo nositelia púchovskej kultúry platili Kvádov daň vo forme železa (Tacitus, *Germánia* 43).

Na základe analýzy archeologických nálezov z Haputky a Balkánu môžeme germánske osídlenie mikroregiónu Zvolena datovať do mladšej a neskoršej doby rímskej (do chronologických stupňov B2/C1-C3/D). Materiálna kultúra tu usadených Kvádov je zhodná s nálezmi na dolnom Pohroní. Jedinou výnimkou je nízke zastúpenie kvalitnej stolovej keramiky v mladšej dobe rímskej a slabší podiel

úžitkovej panónskej keramiky. To zrejme súviselo so značnou vzdialenosťou od provinciálnych centier (od Aquinca 120 km; od Brigetia 130 km).

K zániku kvádskeho/svébskeho osídlenia na strednom Pohroní dochádza v priebehu prvej polovice 5. stor. po Kr. Súvisí to so situáciou v Karpatskej kotline. Koncom roku 406 odchádzajú Svébi/Kvádi spolu s Vandalmi a Alanmi z Karpatského regiónu, a po spustošení rímskej Galie našli svoje nové domovy na území Pyrenejského polostrova. Podľa názoru T. Kolníka sa na vysťahovaní zo začiatku 5. stor. po Kr. zúčastnila iba časť Kvádov. Zvyšní sa udržali v horských dolinách stredného a severozápadného Slovenska (Kolník 1991, 31). Potvrdzujú to aj nálezy vo Zvolenskej kotline, kde je potvrdené osídlenie z počiatku obdobia sťahovania národov na vyšinných polohách v Detve, Selciach, Banskej Bystrici-Sásovej, Horných Pršanoch, Ponickej Hute a Hrochoti.

LITERATÚRA

- Balaša, G. 1960:* Praveké osídlenie stredného Slovenska. Martin.
- Beljak, J. 2006:* Púchovská kultúra a Germáni na Pohroní v staršej dobe rímskej. In: Droberjar, E. – Lutoský, M. (eds.), *Archeologie barbarů 2005*. Praha, 257–272.
- Beljak, J. 2007:* A few comments on occurrence of Roman coins in the Hron and Ipel' river basins, *Slovenská numizmatika* 18, 127–142.
- Beninger, E. 1937:* Die germanischen Bodenfunde in der Slowakei. Reichenberg und Leipzig.
- Cengel, P. – Hanuliak, V. – Holly, A. 2002:* Príspevok k nálezu kvádskej výroby železa vo Zvolene-Haputke, *Študijné zvesti* 35, 53–60.
- Droberjar, E. 1997:* Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. Praha.
- Elschek, K. 2004:* Siedlungsschaft des 4. Jhs. n. Chr. nördlich von Carnuntum im Lichte von systematischer Prospektion und Grabung, *Študijné zvesti* 36, 239–255.
- Gassner, V. 1990:* Gelbtonige Keramik aus datierten Fundkomplexen in Carnuntum, *Carnuntum Jahrbuch* 1989, 133–161.
- Godłowski, K. 1992:* Zmiany w uzbrojeniu ludności kultury przeworskiej w okresie wpływów rzymskich. In: *Arma et Ollae. Studia dedykowane Profesorowi Andrzejowi Nadolskiemu w 70 rocznicę pracy naukowej*. Łódź, 71–88.
- Hampel, J. 1880:* Magyarhoni régészeti leletek repertoriuma, *Archeologiai Közlemények* 13.
- Hanuliak, V. – Malček, R. – Pieta, K. 2000:* Záchranný výskum vo Zvolene, *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku* 1999, 47–49.
- Hunka, J. 1986:* Hromadný nález mincí v Uňatíne, okres Zvolen, *Slovenská numizmatika* 9, 268, 269.
- Kolník, T. 1971:* Prehľad a stav bádania o dobe rímskej a sťahovaní národov, *Slovenská archeológia* 19, 499–558.
- Kolník, T. 1991:* Germáni a Rimania na Slovensku. Archeologické štúdie. Autoreferát dizertácie na získanie vedeckej hodnosti doktora historických vied. Nitra.
- Kováč, B. 2008:* Neskorá doba laténska v Pohroní a Poiplíi so zameraním na etnickú otázku, *Študijné zvesti* 43, 53–60.
- Liana, T. 1970:* Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim, *Wiadomości Archeologiczne* 35, 429–491.
- Mácelová, M. 1993:* Praveké a včasnohistorické osídlenie. In: *Zvolen. Monografia k 750. výročiu obnovenia mestských práv*. Martin, 31–39.
- Madyda-Legutko, R. 1996:* Zróżnicowanie kulturowe polskiej strefy beskidzkiej w okresie lateńskim i rzymskim. Kraków.
- Malček, R. – Mihok, E. 2001:* Záchranný výskum na polohe Haputka vo Zvolene, *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku* 2000 (2001), 144, 145.
- Malček, R. 1998:* Druhá sezóna výskumu výšinného sídliska v Lieskovci, *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku* 1996 (1998), 111.
- Malček, R. 2000a:* Zbery v okresoch Zvolen a Detva, *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku* 1998 (2000), 128, 129.
- Malček, R. 2000b:* Piata sezóna výskumu výšinného sídliska Lieskovec-Hrádok, *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku* 1999 (2000), 80–82.
- Malček, R. 2000c:* Nález rímskeho dvojuchého džbánú v Lieskovci-Hrádku, *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku* 1999 (2000), 82–84.
- Maróti, É. 1987:* Római kori pecsételt kerámia Nyugat-Pannoniában, *Zalai Múzeum* 1, 1987, 81–103.
- Maróti, É. 1990:* Pannonische Glanztonware mit Stempelverzierung von Zalalövő, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 42, 97–110.
- Maróti, É. 1991:* A római kori pecsételt kerámia és a Resatuskérdés. Römerzeitliche gestempelte Keramik und die Resatus-Frage, *Studia Comitatus* 21, 365–427.
- Ondrouch, V. 1962:* Mince rímskej republiky na Slovensku. *Študijné zvesti* 9, 169–186.
- Ondrouch, V. 1964:* Nálezy keltských, antických a byzantských mincí na Slovensku. Bratislava.
- Peškař, I. 1972:* Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren. Praha.
- Pieta, K. – Mosný, P. 1999:* Hrádok púchovskej kultúry pri Hronskej Dúbrave, *Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku* 1997 (1999), 138.

- Pieta, K. – Mosný, P. 2003:* Zistovací výskum v Žiari nad Hronom, Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku 2002 (2003), 107–108.
- Pieta, K. 1982:* Die Púchov Kultur. Nitra.
- Pieta, K. 1994:* Mittel- und Nordslowakei zur Zeit der Markomannenkriege. In: Friesinger, H. – Tejral, J. – Stuppner, A. (eds.), Markomannenkriege. Ursachen und Wirkungen. Brno, 253–261.
- Pieta, K. 1996:* Liptovská Mara. Včasnohistorické centrum severného Slovenska. Bratislava.
- Pieta, K. 2008:* Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Nitra.
- Rajtár, J. 2002:* Zur Verbreitung der Fibeln Almgren 43 im Mitteldonauegebiet. In: Kuzmová, K. – Pieta, K. – Rajtár, J. (eds.): Zwischen Rom und dem Barbaricum. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag. Nitra, 355–364.
- Ricken H. – Fischer Ch. 1963:* Die Bilderschüsseln der römischen Töpfer von Rheinzabern. Text. Bonn.
- Šalkovský, P. 1994:* Hradisko v Detve. Materialia Archaeologica Slovaca 11. Nitra.
- Tacitus, Germánia = Škoviera, D. 1980:* P. C. Tacitus. Agricola. Anály, Germánia, História. Bratislava.
- Tejral, J. 1985:* Spätromische und Völkervanderungsetliche Drehscheibenkeramik in Mähren, Archaeologia Austriaca 69, 105–140.
- Tejral, J. 1990:* Archäologischer Beitrag zur Erkenntnis der Völkerwanderungszeitlichen Ethnostrukturen nördlich der mittleren Donau. In: Friesinger, H. – Daim, F. (eds.), Typen der Ethnogenese unter besonderer Berücksichtigung der Bayern. Wien, 9–87.
- Varsik, V. 2004:* Zur Entwicklung der Quadischen Siedlung von Veľký Meder (SW-Slowakei), Študijné zvesti 36, 257–275.
- Žebrák, P. 1982:* Předběžné výsledky záchranného výzkumu v okolí Zvolena, Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku 1981 (1982), 310–312.

Ján Beljak

DIE BESIEDLUNG IN ZVOLEN IN DER RÖMISCHEN KAISERZEIT AM BEISPIEL DER SIEDLUNGEN AUS HAPUTKA UND BALKÁN

Zusammenfassung

Während des Verlaufs der Stufen B1 und B2 der älteren Kaiserzeit setzte sich im mittleren Grantal die Besiedlung der Púchov Kultur fort. Zvolen befand sich an seiner südlichen Grenze. Der Verfall von der materiellen Kultur äußerte sich auch auf diesem Gebiet in vollen Zügen. Der Púchov Horizont ist in der älteren Kaiserzeit in Zvolen genau so schwach erkennbar, wie in den vorangehenden Zeitabschnitten. In der näheren Umgebung von Zvolen sind in den dreißiger Jahren des 1. Jhrs. in Detva und Hronská Dúbrava sehr deutliche Vernichtungsspuren zu erkennen. Einen Nachweis für das Durchringen der germanischen Gruppen am Anfang des 1. Jhrs. nach Chr. ins mittlere Grantal liefert ein älterer Fund von eines Schutzschilds.

Während der Markomannen Kriege kommt es zu einer Verlagerung der Germanen aus Levice über das sog. Slowakische Tor nach Norden. In der Stufe B2/C1-C1 besiedelten die Quaden stufenweise die Umgebung von Žiar nad Hronom und Zvolen, die sich damals im mittleren Grantal befanden. Höchstwahrscheinlich war es die zweite Generation der Quaden aus dem unteren Grantal, die in die mittelslowakischen Becken kamen. Mit den östlichen Germanen hängt ein Fragment von einer Bronzefibel Typs Almgren 43, die typisch für die Phase B2/C1 ist, zusammen. Diese Fibeln bestätigen das Durchdringen von germanischen Kulturelementen aus dem Gebiet der Przeworsk Kultur in den Mitteldonauraum während der Stufen B2/C1 der Kaiserzeit. Es gibt mehrere Interpretationsmöglichkeiten für die Befunde aus der Elbegegend und der Przeworsk Kultur im Mitteldonauraum. Man fragt sich, was dieses Phänomen eigentlich darstellt? Ob es nur um die Zufuhr von Gegenständen der materiellen Kultur geht, oder direkt um die Ankunft ihrer Träger.

Die Keramik wurde in der jüngeren Kaiserzeit ausschließlich mit einer quadischen Verzierung dekoriert. Von der provinziellen Keramik ist die Terra sigillata am kostbarsten. Sie bestätigt die Besiedlung von Zvolen während der Markomannen Kriege und steht schon (genauso wie die Amphore aus Lieskovec) mit den eindringenden Quaden in Zusammenhang. Es gibt Belege dafür, dass die Quaden aus der Zvolen Gegend Eisenerz verarbeiteten. Die Bestätigung für diese Tatsache lieferte der Fund eines Schmelzofens mit Eisenresten aus der Fundstelle Zvolen-Haputka. Eisenerz war in den nahen Gebirgen von Poľana und dem Slowakischen Erzgebirge anzutreffen. Wahrscheinlich wurden die Quaden durch die Auswanderung der Kotinen während der Markomannen Kriege nach Pannonien dazu gezwungen. Wie es aus einigen Schriftquellen bekannt ist, zahlten die Träger der Púchov Kultur den Quaden einst Eisen als Tribut (*Tacitus, Germania 43*).

Aufgrund der Analyse von archäologischen Funden aus Haputka und Balkan konnte die germanische Besiedlung der Mikroregion von Zvolen in die jüngere und späte Kaiserzeit (die Stufen B2/C1-C3/D1) datiert werden. Die materielle Kultur der hier angesiedelten Quaden stimmt mit einigen Ausnahmen mit den Funden aus dem unteren Grantal überein.

Zum Untergang der quadischen/swebischen Besiedlung im mittleren Grantal kam es in der ersten Hälfte des 5. Jhrs. nach Chr. Dies hängt mit der damaligen Situation im Karpatenbecken zusammen. Ende des Jahres 406 zogen die Sweben/Quaden zusammen mit den Vandalen und Alanen aus dem Karpatenbecken fort, und nach der Plünderung von Gallien fanden sie ihre neue Heimat auf der Pyrenäen Halbinsel. Nach Auffassung von

T. Kolník (1991, 31) nahm an der Auswanderung im 5. Jhr. nach Chr. nur ein Teil der Quaden teil. Der Rest ist in den Tälern der mittleren und nord-westlichen Slowakei erhalten geblieben. Dies wird auch von Funden aus dem Zvolener Kessel, wo Besiedlungen vom Anfang der Völkerwanderungszeit in Detva, Selce, Banská Bystrica-Sásová, Horné

Pršany, Ponická Huta und Hrochoť in Höhenlagen bekannt sind, bestätigt.

Ján Beljak
Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied
Vysunuté pracovisko Zvolen
Zvolen